

ЕХТЕРНАХ КАО ПРВО СРЕДИШТЕ АНГЛОСАКСОНСКЕ ХРИШЋАНСКЕ МИСИЈЕ НА КОНТИНЕНТАЛНОМ ДЕЛУ ЗАПАДНЕ ЕВРОПЕ У VIII ВЕКУ**

Ивица Чапровић*
Православни богословски
факултет Универзитета
у Београду

Апстракт: Ехтернах као средиште англосаксонске мисије у Фризији постоје временом средиште ширења хришћанства у том простору западне Европе, али и средиште даљих ширења франачке власти на Аустразију и Неустрију. Мисија у Ехтернаху и владарска заштита англосаксонских мисионара први је случај забележен у историји да је неко из каролиншке династије ступио у везу са римским папом, а тај догађај биће почetak једне нове епохе у историји западне Европе и Цркве на Западу. Бонифације и његова мисионарска – али и политичка – служба ће касније унапредити добре односе са Римом и навести на пут који ће променили многе дошаташње односе и позиционирања на геополитичкој мапи тадашње западне Европе, али и саму црквену историју тог поднебља. Стварање идентификалне државе у Италији услед интервенције Франака и стварање Западне Царства су две кључне тачке за будућа исцртавања, и, како каже Вилхелм Левисон, „две тачке кључања за промену старих и стварање нових идеја у западноевропском друштву и политици,“ а и у Цркви на западу Европе.

Кључне речи: Ехтернах, Вилиброрд, Пийин, мисија, Рим, Франачка

Увод

На почетку треба нагласити да о Вилиброрду¹ има мање података у историјским изворима од оних о његовим најпознатијим савременицима: епископу Вилфриду из Енглеске или Бонифацију, проповеднику

* chivica@gmail.com.

** Рад настао уз несебичну помоћ протонамесника Зорана Радивојевића из Луксембурга и протојереја-ставрофора др Радомира Поповића.

¹ Алкуиново *Житије Вилибрордово* је писано између 785. и 797. године и бави се

и реформатору Цркве међу германским племенима која су живела на континенталном делу северозападне Европе. У Бединој историји постоји кратак, али важан, одељак о мисионарској активности англосаксонских монаха на Континенту.² Вилиброрд је настављач нортамбријске мисије коју је иницирао епископ Вилфрид на просторима где су живели Фризи и где је Вилиброрд проповедао хришћанску веру.

1.1. Вилиброрд

Рођен је 658. године у периоду када је Нортамбрија била доминантна, а његов отац Вилгилс је – у већ каснијим годинама – био отшелник у Деири. Он је свог сина одвео у манастир Рипон.³ После расправе о пракси слављења Васкрса између римске и келтске струје у Цркви у Енглеској у VII веку, манастир Рипон се приклонио римској струји, тако да је Вилиброрд био заступник римског обреда.⁴ У 678. години када је Вилфрид прогнан из своје епархије, Вилиброрд – његов духовни син – напустио је Рипон, тако да ова два догађаја

углавном чудима, а мање његовим животом. Житије је посвећено Беорнреду, игуману Ехтернаха и архиепископу сенском, који је био пореклом Англосаксонац и Вилибрордов рођак. Спис има много граматичких грешка и помало је реторичан, а пошто недостају историјски детаљи, изгледа као да је намера писца била да спис има богослужбену употребу. Друга верзија списка је писана за ученике монашке школе, у хексаметричком стиху. Житије је сачувано само у рукописној традицији континенталне Европе. Прво *Житије Вилибрордово* написао је ирски монах сировим стилем и баш тај спис је користио Алкуин приликом писања свог дела о Вилиброрду, а о вези између ова два списка говори игуман Ехтернаха Теофрид (1083–1100). Можда је због превеликог утицаја тог првог извора на Алкуина и настао спис којим доминирају описи чуда, која су била врло важна карактеристика ирске духовности и схватање монаштва. Трећи спис који описује живот Вилиброрда написао је већ поменути Теофрид који је саставио своје дело коришћењем метричке прозе, која је заснована на стилу и описима из Алкуиновог дела, те на Бединим списима, и житијама других светитеља, а посебно на даровницама манастира Ехтернах. Штампана издања и студије: Алкуиново, *Житије Вилибрордово*, прво је штампао Суријус у збирци *De Probatis Sanctorum Historids* (Cologne, 1575), Vol. VI, 127–37. Критичко издање је приредио W. Wattenbach, *Monumenta Alcuiniana*, у серији *Bibliotheca Rerum Germanicarum*, ур. Ph. Jaffe. Први пут је објављено у Берлину 1873. године као седма књига у збирци а уредио је W. Levison у *Scriptores Rerum Merovingimcarum*, VII, 81–141. Енглески превод је приредио A. Grieve, *Willibrord, Missionary in the Netherlands* (London, 1923), у збирци *Lives of Early and Medieval Missionaries*, СПСК.

² Bede (1896), *Historia ecclesiastica gentis Anglorum*, књига V, глава 11 (ур. Carolus Plummer, *Venerabilis Baedae Opera Historica*, Oxford).

³ *Житије Вилиброргово*, <http://www.fordham.edu/halsall/basis/Alcuin-willbrord.asp>, поглавље III, посећено 21. 3. 2011.

⁴ Abels, R. (1984), „The Council of Whitby: A Study in Early Anglo-Saxon Politics“, у: *Journal of British Studies*, 23.

могу да се доведу у везу – мада то није могуће поткрепити материјалним доказима. Од тада је Вилиброрд дванаест година провео у Ирској где се учио монашком животу и где се усавршавању духовности и где је опитно желео да добровољно буде изгнан – и то према дотадашњој пракси – на Континент.⁵

Када је Вилиброрд, заједно са осталим ученицима, дошао у Фризију да мисионари, Франачка је преузела политички примат над фризијским земљама са престоницом у Утрехту, тако да су англосаксонски мисионари започели да раде у фризијским областима које су биле под влашћу Пипина II. Франачка власт и хришћанска мисија из Енглеске заједнички су деловале у Фризији. Као Вилфридови ученици, англосаксонски мисионари су тежили да своје мисионарске напоре верификују и папиним благословом, те су ишли у Рим, где су код папе Сергија пробудили интересовање за те области. До доласка англосаксонских мисионара папа у Риму није био значајна личност за Цркву у Франачкој. У новој констелацији, Вилиброрд је од папе добио благослов за мисионарење, али и делове светих моштију и остале реликвије из Рима за цркве које су биле у плану за изградњу. Од осталих англосаксонских мисионара који су се упутили у Фризију са Вилибрордом знамо за Етелберта, који је постао светитељ у Холандији, презвитер Веренфрид чији је култ касније био у Елсту у Гелдерленду.⁶

Папа Сергије је хиротонисао Вилиброрда 21. новембра 695. године у старој Цркви Свете Цецилије, а том приликом му је дао име Климент (зато што се 23. новембра славио Свети Климент). На исти начин је 24 године касније Винфриду је дато име Бонифације, а уједно му је дат благослов за мисионарски рад. Ова промена имена означавала је да ове англосаксонске мисионаре Римска Црква прихвата у своје крило и да они заступају интерес римске заједнице.⁷

1.2. После овог догађаја може се рећи да је установљена Црква у Фризији, са Катедралном црквом Христа Спаситеља у Утрехту, као седиштем епархије. Организација ове Цркве – обласне по својој вокацији – била је иста као и у Цркви у Енглеској. Дакле, заснивала се

---

⁵ Откако је Колумбан 590. године отишао у Франачку, овај облик аскетизма практиковали су Ирци и то је њихов *добровољни еџил или проионство* био усмерен ка Континенту: Франачка, Германија и Италија; и ка Шкотској и северној Енглеској.

⁶ Bede (1896), *Historia ecclesiastica gentis Anglorum*, ур. Carolus Plummer, *Venerabilis Baedae Opera Historica*, Oxford, 5, 22; El-Fers, M. (2011), *Encyclopedie van Hollandse Heiligen*, Grote Letter, 376.

⁷ Levison, W. (1946), *England and the Continent in the Eighth Century: The Ford Lectures Delivered in the University of Oxford in the Hilary Term 1943*, Oxford University Press, 60.

на старом обичају митрополитанског устројства који је Вилиброрд пренео на Континент и поставио га је као образац за успостављање будућих обласних Цркава у западној Европи. Вилиброрд је посветио храм Христу Спасу у Утрехту што сигурно може да има ширу димензију, самим тим што су и храмови у Кентерберију и Риму посвећени Спаситељу. Тако ова три града после скоро два века постају камен темељац за стварање нове Западне Европе и новог еклисијалног система који Вилиброрд ствара, са средиштем у Риму. Као и у Кентерберију, у Утрехту је изграђена црква на темељима мање цркве коју су раније срушили пагани. Вилиброрд је поред катедралног храма саградио и Цркву Светог Мартина, што може да буде још једна паралела са Кентерберијем где је такође била црква посвећена истом светитељу, али је она већ била саграђена када су Августинови мисионари стигли на Острво. Англосаксонски утицај се огледао и у томе што су монаси и клирици заједно живели и у Кентерберију и у Утрехту. Био је то Вилибрордов монашки идеал. Може се рећи да је Вилиброрд иницијатор англосаксонског утицаја на континентални део западне Европе, који се огледао у циљаним доласцима англосаксонских мисионара међу континентална паганска племена, али и у сарадњи са франачким племством и каролиншким двором; а било је и литерарних утицаја са Острва. Вилибрордов утицај је био почетак другачијег размишљања на каролиншком двору и увод у каролиншку ренесансу.

Дакле, као што је познато, Црква у Енглеској је од друге половине 7. века била везана за Рим и римску праксу, што су англосаксонски мисионари на Континенту одмах пренели на оне који су слушали њихове проповеди, тако да су они стварали исту везу са Римом. Док је Вилиброрд боравио у Риму, његови ученици су међу собом изабрали Суидберта за епископа, те се он вратио у Енглеску где га је епископ Вилфрид хиротонисао.⁸ Као епископ вратио се у Фризију, али не задуго, јер одлази у Вестфалију, како би проповедао Саксонцима – знајући да је Вилиброрд са ученицима кадар да устроји Цркву у Фризији и без његове помоћи. Он је од Пипина добио место (код данашњег Диселдорфа) где је направио манастир у коме је и скончао овоземаљски живот 713. године.⁹

⁸ Herbermann, Charles, ed. (1913), „St. Suitbert“, *Catholic Encyclopedia*, Robert Appleton Company. Архиепископ Теодор је умро 690. године, те је катедрa у Кентерберију била неко време удова, па је Суидберт потражио помоћ у Мерсији, где је Вилфрид био у изгнанству. Хиротонију је извршио Вилфрид, а од тада је Суидберт постао епископ-мисионар у Фризији. Тако је случајно – или намерно – онај ко је започео мисију у Фризији, хиротонисао првог Англосаксонца за епископа у Фризији.

⁹ Овде морамо стати како бисмо поставили неколико питања, на која ћемо

2.1. Ехтернах као место сарадње Каролинга и англосаксонских мисионара

На почетку истраживања о избору Ехтернаха за почетак англосаксонске мисије у Фризији, као првом месту континенталне мисије из Енглеске, треба истаћи да су у Ехтернаху још римски војни заповедници направили вилу са бањом у 1. веку Христове ере. До 6. века имање у Ехтернаху је проширено малим манастиром, а област је стављена под јурисдикцију катедре у Триру. Пошто лежи на реци Сауер, Ехтернах је имао добар географски положај, и као римско, али и као паганско насеље.¹⁰

У областима где је већ проповедао Аманд (око 584–675) у доба Пипина II (око 635–714) забележени су трагови хришћанских цркава, а у неким даровницама из каснијег периода помињу се неке мање цркве у Фризији, које могу да се датују у доба када је Вилиброрд дошао да проповеда на тим просторима.¹¹ Те црквице су се, углавном, налазиле у области реке Мозел (у околини Трира), а могу да се сматрају поклонима од стране верника, који су у својој побожности желели да материјално допринесу манастирима или црквама,¹² или су побожни

покушати да – укратко- одговоримо: да ли је било размимоилажења међу англосаксонским мисионарима у Фризији; да ли је Пипин био против да Суидберт постане први епископ у Фризији; да ли је Суидберт само због мисионарског порива напустио Фризију? Вилиброрд се по повратку из Рима вратио у Фризију, а дата му је црква у Антверпену која се била саграђена у време Светог Аманде – што је по први пут када се говори о помоћи мисионарима, а после неколико година – пошто је мисија уродила плодом и много народа крштено – било је неопходно да се Црква у Фризији организује. Тада је Пипин послао Вилиброрда – по други пут – у Рим како би тамо био хиротонисан и наречен за архиепископа Фризије. Њега су могли да хиротонишу епископи у Франачкој, али је и он и Пипин имао виши циљ, што може да објасни Пипинов однос са Вилибрордом и са Суидбертом (кога је рукоположио Вилфрид у Енглеској). Можда је то одговор на питање о односу Пипина и Суидберта и његове жеље да га хиротонишу у Енглеској. Сигурно да није било размимоилажења међу англосаксонским мисионарима поводом повратка Суидберта у отаџбину како би био хиротонисан за епископа-мисионара, јер су то сви желели. Суидберт је задојен мисионарењем пожелео да оде у другу земљу и проповеда међу паганима, а није желео да се сукобљава ни са Вилибрордом, ни са Пипином, те му зато он и даје место да он сагради манастир. Политички циљ Пипина је био изнад мисионарског порива Суидберта, зато је он Вилиброрда послао у Рим, а не у Енглеску.

¹⁰ За разлику од периода Римског царства и владавине Меровинга, река Сауер као лева притока реке Мозел, протиче поред града и данас је она природна границу између Луксембурга и Немачке. Римска вила у Ехтернаху, чији су остаци у врло добром стању откривени 1975. године највећа је на простору северно од Алпа.

¹¹ „Manuscripts and palaeography“ (2006), *A New History of Ireland*, volume 1, Dublin, 525,

¹² *Житије Вилиброродово*, поглавље XXI-XXIII.

људи који су се спријатељили и остварили прави хришћански однос са Вилибрордом желели да на овај начин помогну свом пријатељу јер је духовно утицао на њих. Тако су многи припадници аристократског staleжа остављали земаљска блага и постајали аскете и отшелници.¹³ Нешто слично је раније урадио Колумбан утичући на богатије људе, а управо је тај духовни елан који је Колумбан оставио у залог на територији Франачке помогао англосаксонским мисионарима да на тим просторима проповедају. Вилиброрд је само наставио Колумбановим путем и успевао је да каналише ревност свих верника.

2.2. Пример за то је близак однос Вилиброрда са Ирмином, игуманијом Ерена, пипинидског породичног манастира; али и манастирâ у Нивелу, Андену, Приму и Вајсенбургу, где је Ирмина и сахрањена.¹⁴ Зашто њу помињемо? Ова игуманија је Вилиброрду дала посед у Ехтернаху на коме је он саградио манастир, где је окупио англосаксонске монахе да мисионаре.¹⁵ Око тог локалитета Ирмина је већ саградила цркве посвећене Светој Тројици, Богородици и Светом Петру и Павлу, а установила је и један мањи манастир за отшелнике са севера, који су напуштали своју отаџбину Христа ради и свој живот посвећивали Богу. Вероватно је још тада она желела да англосаксонски монаси као будући мисионари дођу у Ехтернах и одатле шире благу Христову реч међу германским племенима у тадашњој западној Европи.

Ирминин дар Вилиброрду у Ехтернаху су увећали Пипин II и Плектруда, а у тексту њихове даровнице се види да је Вилиброрд већ саградио манастир и цркву која је била дуга 21 метар, са бродом ширине 7,6 метара.¹⁶ Вероватно је да је у манастиру била и крстионица, јер се у крипти данашње цркве у Ехтернаху налази извор, и зато што је Вилиброрд проповедао паганима које је крштавао.

У Ехтернаху је било седиште Вилибрордове мисије, а из његовог манастира монаси су одлазили да проповедају у околним областима у долини реке Мозел, па су зато и црквице грађене у тој области. И пре него што је Ирмина устројила какав–такав хришћански живот, па је Вилиброрд унапредио монаштво, Ехтернах је био урбанизован,

¹³ Wallace–Hadrill, J. M. (1983), *Ideal and reality in Frankish and Anglo–Saxon society*, Blackwell Publishers, 45–56.

¹⁴ Englebert, O. (1998), *The Lives of the Saints*, превод Christopher и Anne Fremantle, New York: Barns & Noble, 122.

¹⁵ Mershman, F. (1912), „St. Willibrord“, у: *The Catholic Encyclopedia*, New York: Robert Appleton, <http://www.newadvent.org/cathen/15645a.htm>, посећено 29. 3. 2013.

¹⁶ Ова црква је 1944. године откривена приликом бомбардовања јер је бомба пала и направила кратер у земљи, па су тако откривени остаци цркве. Cf. *The New Cambridge Medieval History: Volume 1, c.500–c.700*, (2006) Cambridge University Press, 394.

а доказ за то су – већ поменута – римска купатила и бања која се и данас налази недалеко од цркве која је подигнута на месту где је био Вилибрордов манастир.¹⁷ Дакле, терен који је Ирмина изабрала за градњу цркава, а затим и за дар мисионарима већ је био средиште, и у урбанистичком и у економском смислу. Било је далеко лакше градити цркве и манастире на простору где је већ народ био цивилизованији у односу на германска племена која су живела у шумама. Захваљујући добром положају која је Ирмина већ одредила за хришћанско средиште тог дела северне Аустразије, Вилиброрду је било лако да шири даљи утицај на вернике целе Аустразије.

2.3. Поред тога, Ирмина је избрала Вилиброрда због угледа који је овај мисионар међу Фризима имао на франачком двору, али и због опасности која је претила епископској катедри у Утрехту од паганских Фриза. Ехтернах је – на тај начин – постао први англосаксонски манастир у континенталној Европи, где су живели и радили мисионари који су дошли из Енглеске. Овим чином Ирмина је показала своју личну побожност, која може да се посматра у контексту опште побожности хришћана у Франачкој у том периоду. После Ирминине смрти, све везе које је она остварила у Цркви и држави преузела је њена ћерка Плектруда. Пошто је била удата за Пипина који је већ користио Вилибрордову мисију како би политички утицао на Фризе, и пошто је Ехтернах већ постао средиште хришћанске мисије, може се рећи да је то место у северној Аустразији било у сфери интересовања пипинидске династије, на државничком и верском пољу.

Вилиброрд је саградио прву цркву у Ехтернаху око 700. године, захваљујући Пипиновој финансијској подршци. Настављајући ову везу, Пипинов син Карло Мартел, оснивач династије Каролинга, свог сина Пипина Малог крштава у Ехтернаху 714. године. Поред подршке Каролинга, Вилиброрд и његова мисија у Ехтернаху имала је подршку епископа Вилфрида из Енглеске, са којим је он био у Рипону. Врло је значајно да је Вилфридов утицај Вилиброрд успешно превазишао јер није имао – као и овај енглески епископ – антикелтски став, већ је омогућио келтским монасима да се придруже његовој мисији у Ехтернаху.

У граду Триру постоји манастир монахиња који се у време Вилиброрда сусрео са страшном кугом. Многе монахиње су умрле од инфекције, и док су једни лежали у кревету болујући од тешке болести,

---

¹⁷ Cf. http://www.mnha.public.lu/pictures/fr/actualite/autres/dalheim_romain2010.pdf, посећено 21. 2. 2013.

други су били у стању страха, очекујући смрт. Недалеко од овог града налази се манастир светог човека у коме почива његово тело до данас и који су његови наследници одржали јер им је био законита заоставштина, како је рекао отац и каква је била добра воља побожних царева. Знајући да свети човек долази онамо, жене из поменутог манастира послате су у изасланство молећи га да, без одлагања, дође до њих. По доласку у манастир, одмах је служио Литургију и прочитао болеснима молитву, а потом је освештао воду и наредио да се зграде прскају светом водом и да се монахињама да ова вода да пију. Божјом милошћу брзо су се опоравили и више није било смртних случајева у том манастиру од куге (*Житије Вилибрордово*).¹⁸

Пипинова настојања и претензије у Аустразији наставља Карло Мартел (око 688–741) који је своју позицију у државничком смислу осигурао у тим областима, али је свој утицај проширио и на Неустрију. У доба Карла Мартела игумани у Ехтернаху остају лојални франачком владару, што показују и многе даровнице.¹⁹ Вилиброрд проводи у Ехтернаху много времена, нарочито после слома епископске катедре у Утрехту 716. године. Умро је 739. године. Вилиброрд је сахрањен у цркви у Ехтернаху, која је убрзо постала место ходочашћа.

2.4. Чим је Пипин III постао краљ, прогласио је манастир Ехтернах краљевским манастиром са свим привилегијама, тако да манастир задобија и политичку моћ. Игуман и монаси утичу на вернике целе регије да поштују каролиншку династију.²⁰ Доказ за ово је чињеница да није забележен ни један покушај да игуман у манастиру у Ехтернаху буде неко ко неће бити лојалан франачком владару, али такође ниједан локални верник није био кандидат за место игумана у манастиру, већ је игуман увек одређиван уз сагласност франачког двора.

Енглески мисионари су, уз помоћ франачких политичких савезника, у Фризији и северној Аустразији створили идентитет и националну свест Вилибрордових следбеника међу становницима тих области. Ве за Енглеза и Франачке посебно се уочава у Келну. Франци и Фризи су се придружили Вилибрордовим англосаксонским наследницима што се препознаје на пољу културе, нпр. преписивачка школа у Ехтернаху рефлектује и острвске и франачке карактеристике у писању.²¹ Са дру-

¹⁸ *Житије Вилибрордово*, поглавље XXI, XXIV.

¹⁹ Levison, W. (1946), 40.

²⁰ Cf. Wampach, C. (1929–1930), *Geschichte der Grundherrschaft Echternach im Frühmittelalter: Untersuchungen über die Person des Gründers, über die Kloster – und Wirtschaftsgeschichte auf Grund des Liber aureus Epternacensis (698–1222)*, Luxemburg.

²¹ Cf. Alexander, J. J. G. (1978), *Insular Manuscripts, 6th to the 9th Century*, Lon-

ге стране, потоње генерације су наставиле Вилибрордово предање да поштују каноне Цркве, посебно оне који се тичу црквене дисциплине и догмате Цркве установљене на васељенским саборима, а то говори да је утицај англосаксонских монаха у Ехтернаху био огроман, али и у целој Аустразији и Франачкој.²² Вилиброрд је успео да у ширењу хришћанства на већ поменути просторима уједини сврху и метод, што ће затим наставити и Бонифације.

Ехтернах је био само парадигма добре организације и испуњавања зацртаних циљева на пољу христијанизације за будуће генерације англосаксонских мисионара.

3.1. Црква у Фризији

Са Вилибрордовом хиротонијом створена је нова Црква у Фризији, која је могла да се упореди са Црквом у Енглеској, а архиепископ те нове Цркве је сада могао да хиротонише епископе који би били са њим у сабору. Папа је Вилиброрду дао палијум, што је био знак да је његова архиепископска служба требало да буде у служби Рима, односно да Рим буде Мајка Црква Цркве у Фризији, као што је од раније била и Цркви у Енглеској. Врло је важно да се истакне да је Вилиброрд послат у Рим да буде хиротонисан за архиепископа а не за епископа Цркве у Фризији. Припремљен му је палијум, по истом обичају који је већ постојао у Цркви у Енглеској. Како је Беда посведочио (731. године Беда завршава своју *Историју*) – Вилиброрд је утврдио епископоцентричну структуру Цркве, у којој су његови сатрудници – англосаксонски мисионари – играли главну улогу.²³ Нажалост, није остало записано ниједно име тих епископа, али се знало да структура постоји, те да би Вилиброрд требало да буде хиротонисан за архиепископа. Сигурно је било претходних припрема за тај догађај, али о томе – опет – нема сведочанстава, тако да остаје само да нагађамо.

Пипин је Вилиброрда послао у Рим са свим уважавањима – како сведочи Беда.²⁴ Палијум је врло важан мотив у односима Цркве у Енглеској и у Риму, који је пренет по први пут на Континент. Дакле, исти однос који је започет са Црквом у Енглеској, Рим је започео да гради

---

don: H. Miller; De Hamel, C. (1997), *A History of Illuminated Manuscripts*, London: Phaidon Press.

²² McKitterick, R. (1985), „Knowledge of canon law in the Frankish kingdoms before 789: the manuscript evidence“, у: *Journal of Theological Studies* n. s.36.1, 97–117; *idem.* (1989), „The Anglo-Saxon missionaries in Germany: reflections on the manuscript evidence“, у: *Transactions of the Cambridge Bibliographical Society*, 9, 291–329.

²³ Bede (1896), *Historia ecclesiastica gentis Anglorum*, 5, 24.

²⁴ Levison, Wilhelm (1946), 60.

и са Црквом у Фризији, као почетну тачку за даље ширење на северу и западу континенталног дела Европе.

Закључак

Беда истиче да је иницијативу за продубљивање добрих односа са Римом покренуо Пипин, а не Вилиброрд који би требало да као англосаксонски мисионар буде на римском путу. Ово је био први случај који је забележен да је неко из каролиншке династије ступио у везу са римским папом, а тај догађај биће почетак једне нове епохе у историји западне Европе и Цркве на Западу. Бонифације и његова мисионарска – али и политичка – служба ће касније унапредити добре односе са Римом и навести на пут који ће променити многе дотадашње односе и позиционирања на геополитичкој мапи тадашње западне Европе, али и саму црквену историју тог поднебља. Стварање понтификалне државе у Италији услед интервенције Франака и стварање Западног Царства су две кључне тачке за будућа истраживања и, можемо цитирати Левисона, „две тачке кључања за промену старих и стварање нових идеја у западноевропском друштву и политици, а и Цркви на западу Европе“.²⁵ Овакав развој догађаја сигурно да нису ни претпоставили ни Пипин, а ни Вилиброрд, али је тај одлазак Вилиброрда у Рим и његова хиротонија донела нова стремљења римског епископа и нове планове у западној Европи.

Литература:

Извори:

Bede (1896), *Historia ecclesiastica gentis Anglorum*, ур. Carolus Plummer, Venerabilis Baedae Opera Historica, Oxford.

Житије Вилиброргово, <http://www.fordham.edu/halsall/basis/Alcuin-willbrord.asp>, посећено 21. 2. 2013. г.

Grieve, A. J. (1923), *Willibrord, Missionary in the Netherlands*, Lives of Early and Medieval Missionaries, London.

De Probatis Sanctorum Histords (1575), Cologne, Vol. V.

Levison, W. (1923), „The Life of Willibrord“, *Scriptores Rerum Merovingicarum*, VII.

Wattenbach, W., Jaffe, Ph. (1964), *Monumenta Alcuiniana*, Bibliotheca Rerum Germanicarum Vol. 6, Scientia Verlag.

---

²⁵ *Ibid.*, 61.

Енциклопедије:

El-Fers, M. (2011), *Encyclopedie van Hollandse Heiligen*, Grote Letter. Herbermann, Charles, ed. (1913), „St. Suitbert“, *Catholic Encyclopedia*, Robert Appleton Company.

„Manuscripts and palaeography“ (2006), *A New History of Ireland*, volume 1, Dublin.

The New Cambridge Medieval History: Volume 1, c.500–c.700, (2006) Cambridge University Press.

Студије:

Abels, R. (1984), „The Council of Whitby: A Study in Early Anglo–Saxon Politics“, у: *Journal of British Studies*.

Alexander, J. J. G. (1978), *Insular Manuscripts, 6th to the 9th Century*, London: H. Miller.

Englebert, O. (1998), *The Lives of the Saints*, превод Christopher и Anne Fremantle, New York: Barns & Noble

De Hamel, C. (1997), *A History of Illuminated Manuscripts*, London: Phaidon Press.

Levison, W. (1946), *England and the Continent in the Eighth Century: The Ford Lectures Delivered in the University of Oxford in the Hilary Term 1943*, Oxford University Press.

Mershman, F. (1912), „St. Willibrord“, у: *The Catholic Encyclopedia*, New York: Robert Appleton, <http://www.newadvent.org/cathen/15645a.htm>, посећено 29. 3. 2013.

McKitterick, R. (1985), „Knowledge of canon law in the Frankish kingdoms before 789: the manuscript evidence“, у: *Journal of Theological Studies* n. s.36.1.

McKitterick, R. (1989), „The Anglo–Saxon missionaries in Germany: reflections on the manuscript evidence“, у: *Transactions of the Cambridge Bibliographical Society*, 9.

Wallace–Hadrill, J. M. (1983), *Ideal and reality in Frankish and Anglo–Saxon society*, Blackwell Publishers.

Wampach, C. (1929–1930), *Geschichte der Grundherrschaft Echternach im Frühmittelalter: Untersuchungen über die Person des Gründers, über die Kloster – und Wirtschaftsgeschichte auf Grund des Liber aureus Epternacensis (698–1222)*, Luxemburg.

Dalheim Romain, каталог, www.mnha.public.lu/pictures/fr/actualite/autres/dalheim_romain2010.pdf, посећено 21. 2. 2013.

Примљено: 19. 8. 2013.

Одобрено: 22. 8. 2013.

ECHTERNACH AS THE FIRST CENTER OF ANGLO–SAXON CHRISTIAN MISSION IN CONTINENTAL WESTERN EUROPE IN THE 8TH CENTURY

Ivica Čairović

University of Belgrade Faculty of Orthodox Theology

Summary: Echternach as the center of the Anglo–Saxon mission in Friesland eventually became the center of Christianity in the territory of Western Europe, and also the center for further expansion of the Frankish authorities, in Austrasia and Neustria. Willibrord as the Anglo–Saxon missionary was imbued with Roman practice. Together with Pepin, unconsciously or consciously, he created the alliance with Rome. The mission of Echternach and protection of Frankish King of Anglo–Saxon missionaries was the first case that was recorded in history that a member of the Carolingian dynasty made contact with the Pope. The event would be the beginning of a new epoch in the history of Western Europe and the Church in the West. Boniface and his missionary – and political – service will later enhance good relations with Rome and head down the path that would be changed many former relationships and positioning on the geopolitical map of the Western Europe, but the very history of the Church in this region. The creation of the Pontifical State in Italy due to the intervention of the Franks and the creation of the Western Empire were two key points for future research, and as Wilhelm Levison says those were two points range for the replacement of old and creation of new ideas in Western European society and politics, and that the Church in Western Europe. This development certainly did not assume any Pepin, nor Willibrord, but the Willibrord's ordination of the archbishop in Rome brought the new plans of Bishop of Rome in Western Europe.

Key words: Echternach, Willibrord, Pepin, Mission, Rome, Frankish state.